

Erken tanı

- kişide hastalığın **linik belirtilerinin** ortaya çıkmadığı veya ona **acı ve sıkıntı vermeyen silik belirtilerin** bulunduğu dönemde hastalığın tanımlanmasıdır.
- Buna **presemptomatik tanı** da denir.

Erken Tanının Önemi ve Yararları

- **Erken tanı hizmetlerinde amaç;** kolay tedaviyi sağlamak, sekelleri ve ölümü azaltmaktır.
- Kanser, diyabet, tüberküloz gibi hastalıklarda hastalığın erken tanısı kişinin hayat süresini uzatma bakımından çok önemlidir.
- Tanının gecikmesi hastalığın ağırlaşmasına, tedavi olanağının ortadan kalkmasına ve birtakım sekellere sebep olur.
- Erken tanı hastalığın tedavi maliyetini düşürür.

Erken Tanı Uygulamalarını Etkileyen Etmenler ???

Erken tanılamada engeller;

■ Tanı Neden Gecikir?

- 1- Kültür düzeyi düşük toplumlarda **sağlığın algılanmasının** farklı olmasıdır.

2- Sağlık hizmetlerinin devlet eliyle ve parasız yürütülmediği ülkelerde **maddi nedenler**,

3- Hastalığın başlangıç belirtisinin **hastayı rahatsız etmemesi, işinden alıkoymaması**,

4- Kişinin, duyduğu rahatsızlığının çok önemli bazı hastalıkların başlangıcı olduğunu **bilmemesi**,

5- Hekimin tam **anamnez alamadığı**, tam **muayene yapamadığı**, gerekli **laboratuvar muayeneleri yapamadığı/ yaptıramadığı** veya yapılan muayenelerin **yanlış sonuç** verdiği durumlar,
Sağlık personelinin kaynaklanan nedenler,

6- Hastanın **sonucu öğrenmek için** bir daha hekime başvurmaması gibi durumlar tanının gecikmesine neden olur.

Erken Tanı İçin Çaba Gösterilmesi Gereken Hastalıklar

Bir hastalık;

- Toplumda **sık** görülüyorsa
- **Öldürücü** veya **sonucu tehlikeli** ise
- Büyük insan topluluklarının hastalık yönünden **taranmasına elverişli bir yöntem varsa**
- Taramada kullanılacak **yöntem zararsız ve halk tarafından kabul ediliyorsa**
- Bulunan **hastalığın tedavisi, hastalığın ilerlemesini önlemesi mümkün** ise

Erken Tanı Yönünden Özel Çaba Gösterilmesi Gereken Toplum Grupları ve Karşılaşabilecekleri Hastalıklar

- Gebeler

- Bebek ve Çocukluk çağı

- Genç Yetişkinler

- Yaşlılar

Erken Tanısı Mümkün Olan Hastalıklar, Bozukluklar Ve Yapılan Taramalar:

■ 1)Gebelikte:

- Demir eksikliği anemisi,
- Gebelik diyabeti,
- Cinsel yolla bulaşan hastalıklar,
- Rh uyumsuzluğu,

- Böbrek enfeksiyonları.

- Tüberküloz

- Kalp Hastalıkları

- Psikoz

- Hipertansiyon

- Sifiliz

- preeklamsi

- Fetal USG

- ikili-Üçlü Testler

2) Bebeklik Çağında:

- Kalıtsal, metabolik ve endokrin hastalıklar (fenilketonüri, hipotroidi),
- Gelişme geriliği
- İşitme ve görme bozukluğu,
- Anemi
- Doğuştan kalça çıkığı,
- Doğuştan kalp hastalığı,
- Omurga anomalileri, zeka geriliği, öğrenme güçlüğü,
- İnmemiş testis,

3) Genç yetişkinlik döneminde:(40 yaşına kadar):

- Anemi,
- Hipertansiyon,
- Şeker hastalığı,
- Madde bağımlılığı,
- Meslek hastalıkları,
- Tüberküloz
- Bulaşıcı hastalıklar (Frenji, gonore)
- Kanserler

Yetişkinlik (40 yaş sonrası) Döneminde:

- Hipertansiyon,
- Kalp ve damar hastalıkları,
- Şeker hastalığı,
- Testis ve prostat kanseri,

- Glokom,
- Kolon kanseri.
- Diyabet
- Kronik bronşit
- Böbrek hastalıkları

Yaşlılarda

- Hipertansiyon
- Glokom
- Kalp-damar hastalıkları
- Diyabet
- Böbrek hastalıkları
- Kanser

Bazı kanserler için kullanılan tarama testleri

- Prostat kanseri: Rektal tuşe + (PSA) Prostat Spesifik Antijen
- Mesane kanseri: Sistoskopi
- Meme kanseri: Muayene+mamografi
- Serviks kanseri: Servikal sitoloji

- Kolon kanseri: Dışkıda kan, Sigmoidoskopi
- Hepatoselüler karsinoma: Ultrasonografi
- Over kanseri: Ultrasonografi +CA-125

Sıklıkla Kullanılan Muayene Yöntemleri

<u>Hastalığın Adı</u>	<u>Kullanılacak Yöntemler</u>
■ Tüberküloz:	a- Tüberkülin b - mikrofilm c- Balgam muayenesi
■ Akciğer Ca:	Akciğer filmi, bronkoskopi
■ DM:	İdrarda ve kanda şeker tayini

Sıklıkla Kullanılan Muayene Yöntemleri

<u>Hastalığın Adı</u>	<u>Kullanılacak Yöntemler</u>
-----------------------	-------------------------------

■ Kalp Hastalıkları:	EKG
■ HT :	Kan basıncı
■ Glokom:	Tonometri
■ (Göz içi basıncının ölçümü)	
■ Serviks kanseri:	Vajinal sitoloji
■ Meme Ca:	Mamografi

Sıklıkla Kullanılan Muayene Yöntemleri

<u>Hastalığın Adı</u>	<u>Kullanılacak Yöntemler</u>
-----------------------	-------------------------------

■ Anemi:	Hb ölçme
■ Gelişme bozuklukları:	Antropometrik ölçüm
■ Sıtma:	Kanda sıtma paraziti
■ Fenilketonüri:	Kan testi
■ Frengi:	Serolojik test

Sıklıkla Kullanılan Muayene Yöntemleri

<u>Hastalığın Adı</u>	<u>Kullanılacak Yöntemler</u>
-----------------------	-------------------------------

■ Görme bozuklukları:	Görme testleri
■ İşitme kayıpları:	Odiometri
■ Böbrek hastalıkları:	idrar testi
■ Barsak paraziti:	Dışkıda parazit yumurtası aranması

1- Kişilerin Sağlık Yönünden Eğitimi

Erken tanısı gereken hastalıkların ilk belirtileri ve bu belirtiler görülünce ne yapılması gerektiği halka öğretilmelidir.

- Bu çeşit eğitim çalışmalarının kuruntulara yol açabileceği düşünülmektedir.
- Ancak erken tanı kampanyaları ile saptanan ve tedavi edilerek ölümden kurtarılan kişiler, olumlu etki yapmaktadır.

2. Periyodik Muayene

- kişilerin periyodik olarak sağlık muayenesinden geçmesi
- Evlenme muayenesi, işçilerin muayenesi, sıtmal bölgelerde kan muayeneleri yasaların getirdiği periyodik izlemler kapsamındadır.

Periyodik Muayenelerin Amacı **Şöyle Özetlenebilir:**

- Süreğen bir hastalığı başlangıç döneminde saptamak,
- Kimi hastalıkların toplumda yayılmasını önlemek,

- Sağlıkla ilgili hatalı alışkanlık ve uygulamaları ortaya çıkarmak ve bunların düzeltilmesi yönünde yol göstermek,
- Sağlığın değeri hakkında kişiyi bilinçlendirmek,

- Bilinen bir hastalığı olan kişide hastalığın gidişini izlemek,
- Sağlık personeli ve hasta arasında olumlu ilişkiler gelişmesini sağlamak

- **Uygun bir periyodik muayene**, kişinin tıbbi geçmişini öğrenmek (anamnez almak), tam bir fizik muayene yapmak ve kimi laboratuvar muayeneleri ve testleri uygulamakla yürütülür.

3- Tarama Muayenesi

Kitle tarama çalışmaları:

- tarama kısa süreli uygulanabilen test ve muayenelerle bir toplumun hastalık yönünden kuşkulu olan kişileri ayırmak olarak tanımlanır.
- Tek bir hastalığa yönelmiş olabileceği gibi birden fazla hastalığın taranması için de kullanılabilir.

- Mutlak kesin tanıyı koydurması gerekmez.
- Taramalar genellikle pahalı ve başarı ile yürütülmesi zor olan bir çalışma şeklidir.
- Bu nedenle taramaya başlamadan önce çok dikkatli ve bütün ayrıntıları kapsayan bir plan ve program yapmak gerekir.

İlkeler ve planlama:

- bir bölgede taramaya karar verilirse kullanılacak yöntemin seçimi,
- personelin eğitilmesi,
- bulunan şüpheli olgulara kesin tanı olanaklarının sağlanması,
- çalışma saatlerinin ve yerinin halk için uygun olması gerekir.

- Halkı geniş ölçüde eğiterek muayeneye gelmeye isteklendirmek gereklidir.
- Taramalarda amaç ilk muayenede hastalığı **kesin olarak teşhis değildir**, normaller ile hastalık şüphesi olanları ayırmaktır.

Kullanılacak yöntemler:

- Basit
- Kabul edilebilir
- Doğru
- Ucuz
- Tutarlı
- Duyarlılığı ve seçiciliği yüksek

- **Duyarlılık (sensitivite)**; kullanılan testin **aranan hastalığı bulma gücüne** işaret eder. Bir test, gerçekte hasta olanların ne kadar çoğunu bulabiliyorsa, hastalığı bulma konusunda o kadar duyarlı demektir

- **Seçicilik (spesifite)**; testin gerçekte **sağlamaları bulma gücüne** işaret eder.

- **Pozitif prediktif değer;** testin **hasta olarak ayırdıklarından** ne kadarının **gerçekten hasta olduğunu gösterir**
- **Negatif prediktif değer;** testin **sağlam olarak değerlendirdiği** kişilerin ne kadarının **gerçekten hasta olduğunu gösterir**

- **Hatalı Pozitif;** Hastalığı olmadığı halde testin pozitif sonuç verdiği durumlardır.
- **Hatalı Negatif;** Hastalığı olduğu halde testin negatif sonuç verdiği durumlardır.

Uygulama:

- bir kitlede yapılan tarama sonunda muayene edilenler önce iki gruba ayrılır.
- Birinci grup **normal** olanlardır. Bunlara başka muayene yapmak gerekmez. Ancak hastalık tehlikesi devamlı ise **belli aralıklarla taramalara devam** edilir.

- İkinci gruptakiler **muhtemel hastalardır.**
- Her yöntemle muayene edilirler.
- **Bu grup da 3'e ayrılır;**
- **birinci gruptakiler hastadırlar** derhal tedaviye alınırlar.

- **İkinci grup** ise **tarama testleri yanlış sonuç veren normal kişilerdir.** Bunlar diğer normaller gibi işlem görür.
- **Üçüncü grup** haklarında **kesin karar verilemeyen sınırdaki vakalardır.** Sürekli gözlem altında tutulurlar.

Toplum Taramalarında Dikkat Edilecek Özellikler

- Taranacak olay **önemli bir sağlık sorunu** olmalı
- Tespit edilen hastalar için **belirli bir tedavi yöntemi olmalı**
- **Tanı ve tedavi kolay olmalı**
- Hastalığın tanınabilir bir **erken semptomatik ya da gizli dönemi olmalı**

- Tarama için **uygun bir test** olmalı
- Toplum tarafından **kabul edilebilir** olmalı
- Hastalığın **doğal gidişi iyi bilinmeli**
- Kimlerin **hasta olarak kabul edileceđi konusunda görüř birliđi** olmalı
- Bulunan olguların **maliyeti ekonomik** olmalı
- Olgu bulma çalışmaları **sürekli** olmalı.

■ **Tarama testlerinin Olumsuzlukları:**

- Hiç bir tarama testi mükemmel değildir
- Yanlış pozitif sonuçlar gereksiz ekonomik ve psikolojik etkiler yaratır
- Yanlış negatif sonuçlar teste ve hekime güveni sarsar
- Bazı riskler görülebilir.

Erken Tanı Hizmetlerinin Yürütüldüđü Yerler:

- **Temel sağlık hizmeti veren kurumlarda**
- **Gebe izleme;** amaç hastalıkları önlemek, perinatal bebek ölümlerini azaltmaktır. Yüksek kan basıncı, anemi, toksemi, diş çürükleri, varis gibi durumlar periyodik izlemlerle yakalanabilir.

- **Bebek ve çocukların periyodik izlemleri** ile antropometrik ölçümlerinin alınması ve fizik muayene ile DKÇ, malnütrisyon, gelişme geriliği yakalanabilir.
- **40 yaş üstü popülasyonda** kan basıncı, EKG kontrolü ile koroner kalp hastalıkları saptanabilir.

- **İkinci basamak sağlık hizmeti veren kurumlarda** - hastanelerde
- **Verem savaş dispanserlerinde** PPD ve mikrofilm ile tbc. Tanısı konabilir.
- **İşe giriş ve askerlik muayeneleri,** esnaf denetimlerinde portör tarama yine bu kapsamdadır.

ÖNERİLER

- Belli yaş grupları için belirlenmiş izlemler gerektiği gibi, dikkatli bir şekilde yapılırsa erken tanı yönünden oldukça büyük bir yol kat edilebilir.

- **Konjenital hipotiroidi**, önlenbilir zeka geriliğine neden olması bakımından son derece önemli bir hastalık yenidoğan rutin taramalarında bulunması gerekiyor.

- Kronik hastalıkların erken tanısında, birinci basamağa gelen hastalarda, sadece **hastalığına odaklanmayıp**, yaşıyla bağlantılı olarak risk oluşturabilecek hastalıklar açısından da değerlendirilmesi çok faydalı olabilir.

- Sağlık sistemindeki çeşitli düzenlemelerle **herkesin eşit imkanlarla ve parasız olarak birinci basamak sağlık hizmetine ulaşabilmesi**, erken tanıdaki başarı oranlarını çok daha yukarılara taşıyacaktır.

Hastalıkların Önlenmesinde ve Erken Tanı Uygulamalarında Halk Sağlığı Hemşiresinin Rolü

- Hastalıkların kontrolü için izleme
- Rehberlik ve desteklemeye yönelik önlemler
- Epidemiyolojik araştırmalar
- Hastalık kontrol yöntemlerini uygulamak

- Fizik tanılama ve periyodik izlemlerle hemşire, pek çok hastalığı izlemlerle yakalayabilir (meme Ca, büyüme gelişme geriliği gibi).
- Hedef gruplardaki kişilere uygulanacak saptanmış testleri uygular.

- Bakımda risk taşıyan gruplara öncelik verir.
- Birey ve ev halkı soruşturmaları, anket uygulamaları ile hastalıklar tanılanabilir, sağlık alışkanlıkları saptanır.

**ERKEN TANIDA HEMŐİRENİN
SORUMLULUKLARI:**

- Koordinasyon
- Taramanın amacını belirleme
- Gruba benimsetme
- İyi plan yapma
- Uygulama
- Deęerlendirme

- Dünya Sağlık Örgütü'nün yayımladığı Ulusal Kanser Kontrol Programları adlı kılavuzda,
Hem erken tanı, hem tarama programlarının uygulanması önerilen kanserler: Meme kanseri, serviks kanseri.

- **Erken tanı programları uygulanması önerilen, ama tarama programları uygulanması önerilmeyen kanserler:** Ağız boşluğu kanserleri, nazofarenks kanseri, mide kanseri, kolorektal kanserler, deri melanomu, melanom dışı deri kanserleri, over kanseri, mesane kanseri, prostat kanseri.